

GAANDEWEG

Palliatieve Zorg AZ Sint-Lucas Gent

Positief in verandering

Inhoud

Positief in verandering	2
Kinderen op bezoek	4
Oma	7
St. Christopher's Hospice Londen	8
Laatste groet	12
Hand	16
Zie de mens	17
Hoop en verwachting	18
Weetjes	20
Lijst sponsoring	21

Je hoort mensen wel eens opperen: 'vroeger was het allemaal beter'. Ook in de wandelingen van het ziekenhuis en de afdeling worden deze woorden soms gebruikt. Het zijn woorden waar ik moeite mee heb omdat het woorden zijn die meestal verlammen, die doen stilstaan, die enkel achteruitkijken in plaats van vooruit.

Ik vraag me dan af wat er schuilgaat achter dit heimwee naar vroeger en blijkbaar toch beter tijden? - Een tijd waarin men trouwens ook dezelfde woorden uitsprak, ik hoor ze mijn grootmoeder, die ondertussen al meer dan honderd zou zijn, ook nog zeggen. -

Maar wat was dat 'beter'? Heeft het heimwee

dat in deze woorden ligt misschien te maken met bepaalde vrijheden die niet meer kunnen zoals vroeger? Met eigen verwachtingen die niet worden ingevuld? Met nieuwe accenten die maatschappelijk, maar ook ziekenhuis- en afdelingsbreed worden gelegd? Met beweging die er altijd is geweest en ook altijd zal zijn – want dat is toch het leven? - maar die we niet kunnen of willen volgen omdat we dan ook in beweging moeten komen?

Ook op de afdeling is er voortdurend verandering en beweging. De vraag die zich stelt is evenwel: als er verandering is, als alles beweegt, hoeft de 'core business' van onze afdeling hier dan onder te lijden? Hoeft dit impact te hebben op de dagelijkse patiëntenzorg die

colofon

Werken mee aan dit nummer:
*Joke Almekinders, Toon Claeys, Nancy Criel,
Catherine Harotte, Luk Vermeulen*

we bieden? Ik geloof het niet. Meer nog, meer dan ooit lijkt het mij dat er – binnen het structureren en organiseren – nog steeds evenveel ruimte is om warmmenselijke professionele zorg te geven. Omdat ik geloof dat de keuze voor die zorg een intrinsiek gegeven is, uit onszelf moet komen, en daarom nooit kan worden afgenomen. Goede zorg heeft naar mijn gevoel nog steeds als fundament: het warme en zorgende hart van elke zorgverlener die er steeds weer voor kiest om dié zorg te geven die ruimte tot leven schenkt aan elke patiënt die aan ons wordt toevertrouwd.

Zo was het vroeger, is het nu en zal het in de toekomst ook nog mogen zijn. In welke context ook, niets of niemand kan ons hierin tegenhouden, behalve onze eigen ontevredenheid misschien. De

uitdaging zal er daarom blijven in bestaan om mee te durven gaan in de beweging, om de ontevredenheid om te buigen naar iets nieuws.

De manier waarop en de plaats waar wij ‘ons werk’ mogen doen, is een mooie en rijke plaats, waar verandering en beweging niets afdoen aan de kern van onze taak.

Vroeger was het allemaal beter mag dan vervangen worden door ‘het is goed zoals het nu is’, omdat in de ervaring van het goede van vandaag de uitdaging ligt om het morgen nog beter te doen... En als er al reden tot ontevredenheid zou zijn, laten we dan zelf ook kiezen voor de verandering, voor de beweging naar tevredenheid. Dat is de verantwoordelijkheid van elk van ons. Laten we daarvoor gaan!

Nancy Criel

Kinderen op bezoek

Gastvrijheid en huiselijkheid zijn belangrijke waarden op onze palliatieve eenheid. Een warme en rustige omgeving moedigt aan om bij elkaar te zijn en om met elkaar te delen, vooral in kwetsbare situaties. Toch is het niet altijd vanzelfsprekend om op onze afdeling op bezoek te komen. Het onbekende, de onmacht en het verdriet zorgen ervoor dat men zich vaak onzeker voelt. Deze moeilijke gevoelens worden nog intenser wanneer er kinderen meekomen op bezoek. Kunnen zij dit wel aan? Is het niet beter dat zij het beeld houden van de persoon zoals die vroeger was? Zullen wij hun verdriet en hun vragen wel aankunnen?

Veel getuigenissen van kinderen en van volwassenen tonen aan dat afscheid nemen van onschatbare waarde is voor iedereen. Op bezoek komen bij een terminaal ziek familielid geeft de mogelijkheid om zich voor te bereiden op het komende afscheid. Hoe eerder kinderen betrokken worden, hoe beter zij hun eigen tempo kunnen volgen in hun verwerkingsproces. Als kinderen goed voorbereid zijn op het bezoek en zich vrij en veilig

voelen, kunnen ze vaak meer aan dan we denken. Een tekening, een glimlach, een troostend woord, herinneringen of gewoon vertellen, zijn kostbare momenten of elementen die nooit meer vergeten worden. Ze worden diep in het hart gegrift...

Wij kregen onlangs de indruk dat er, ondanks dit besef, minder kinderen op de afdeling op bezoek kwamen en dat er nog steeds heel wat weerstand heerst om kinderen te betrekken bij een palliatieve situatie. We vroegen ons af of de kinderen zich voldoende welkom voelden op onze eenheid en of de ouders voldoende wisten dat hun kinderen hier mogen zijn. Een aantal beroepskrachten en vrijwilligers besloten om rond dit thema na te denken en te werken, met als doel meer ruimte en aandacht te geven aan kinderen en hun ouders. Er werd tot nu toe vooral gefocust op kinderen van lagere school leeftijd.

Intussen kwamen er weer regelmatig kinderen op bezoek.

Net als volwassenen ervaren kinderen verdriet,

angst, kwaadheid, dankbaarheid, vriendelijkheid... Jonge kinderen spiegelen zich aan de volwassenen. Zij ervaren heel scherp hun verdriet of hun zorgen en voelen of men oprecht is. Als volwassenen hun verdriet verbergen, dan zwijgen de kinderen liever en tonen zij hun eigen pijn niet. Als verdriet echter toegelaten wordt, dan voelen ze zich vrij om het te tonen en het te delen. Kinderen hebben gelijkaardige gevoelens als volwassenen, maar hebben nog weinig inzicht in deze eigen gevoelens. Zij kunnen plots zeer hevig verdrietig zijn, om kort daarna opnieuw vrolijk te spelen. Kinderen voelen veel maar blijven zich als kinderen gedragen.

Kinderen zijn welkom op de palliatieve eenheid. Ze mogen er kind zijn. Ze mogen alles op hun eigen tempo verwerken. Een kind kan het best zichzelf zijn als het niet altijd stil op de kamer moet blijven zitten, maar kan rondlopen, kijken en voelen. Daarom maakten wij in de eerste plaats een ruimte vrij in onze living. De living is een centrale plaats, zoals thuis. In de living is er altijd leven. De kamer in en uit mogen gaan is meer dan alleen bewegen, het geeft ook de mogelijkheid om zich terug te trekken in zijn eigen wereld, in het gewone leven. Volwassenen hebben dit trouwens evengoed nodig. Dit is de functie van de living of de veranda. In het kinder-

hoekje kunnen de kinderen spelen, lezen, op bord tekenen, knutselen... We zochten naar eenvoudig en mooi materiaal om het hoekje aangenaam te maken en te versieren. We zochten tegelijkertijd naar verantwoord speelgoed, Lego en Playmobil (o.a. een ziekenhuis en ziekenwagen, een dokter of verpleegsterpakje) en naar herkenbaar speelgoed (pop en bedje, knuffels, gezelschapspelletjes, puzzels...). Via het spel kan een kind zich ontspannen of juist zijn aandacht op iets anders vestigen. Soms geeft dit de mogelijkheid om heel wat gevoelens te uiten. Dit gebeurt ook via tekenen. Een tekening of een eigen knutselwerk heeft al vaak een oma of opa blij gemaakt. Enkele vriendschapsbandjes werden op de afdeling gemaakt en als cadeau gegeven...

In de kast kan men mooie kinderboeken vinden. Er wordt bijzondere aandacht geschonken aan boeken over thema's zoals leven, sterven en rouwen, maar ook vriendschap en natuur of ontspannende stripverhalen... Boeken om te bekijken of om voor te lezen. Boeken kunnen helpen om rust te vinden, om te verwerken of op verhaal te komen. Voor de toekomst denken we ook aan luisterverhalen en aan ander didactisch materiaal... Ten slotte willen wij vooral ook aandacht geven aan de kinderen door aanwezig te zijn wanneer zij vragen hebben

of nood hebben aan informatie. Ze moeten weten dat ze altijd bij ons terecht kunnen.

Bij een bezoek aan een terminaal ziek familielid, blijven de ouders en familie de beste personen om de kinderen bij te staan. Ieder gezin heeft een eigen manier om met leven en sterven om te gaan. Wij gebruiken graag beelden en symbolen, en hebben specifieke gewoonten voor moeilijke momenten. Het is wenselijk dat men elkaar op de hoogte houdt van de toestand en van wat er gaat gebeuren. Een warme en veilige omgeving, elkaar omhelzen en knuffelen biedt meestal de beste troost, zowel voor de ouders als voor de kinderen. Wij mochten hiervan de laatste weken verschillende keren getuige zijn op de afdeling. Een open sfeer maakt emoties vrij en bevrijdt, zorgt ervoor dat men dichterbij elkaar komt. Mogelijks maken de ouders ook voor het eerst een situatie van sterven mee. Soms zijn hun eigen gevoelens dan zo intens dat zij het verdriet van hun kind er niet meer kunnen bijnemen. Wanneer zij geen woorden vinden en zelf steun zoeken bij een ander, wat zeer begrijpelijk is, willen wij er ook zijn voor hen. Wij stellen graag documentatie ter beschikking voor de ouders en familie (brochures en boeken met uitleg en met ondersteunende aandachtspunten). De verpleegkundigen en het ganse team streven

ernaar de ouders bij te staan waar nodig.

Kinderen betrekken bij een palliatieve situatie zal ons altijd diep blijven raken als familie, als team en als mens. Wij kunnen informatie geven maar op sommige vragen kunnen wij geen antwoord bieden. We kunnen elkaar van verdriet en verlies niet besparen ... maar we kunnen wel delen en van elkaar leren. Delen geeft vertrouwen, veiligheid, en helpt veerkracht te ontwikkelen voor andere verliessituaties.

Naar de toekomst toe wordt het project verder inhoudelijk uitgewerkt. Zo plannen we een vormingsmoment voor beroepskrachten en vrijwilligers rond 'Hoe omgaan met kinderen in een palliatieve situatie'.

Catherine Harotte

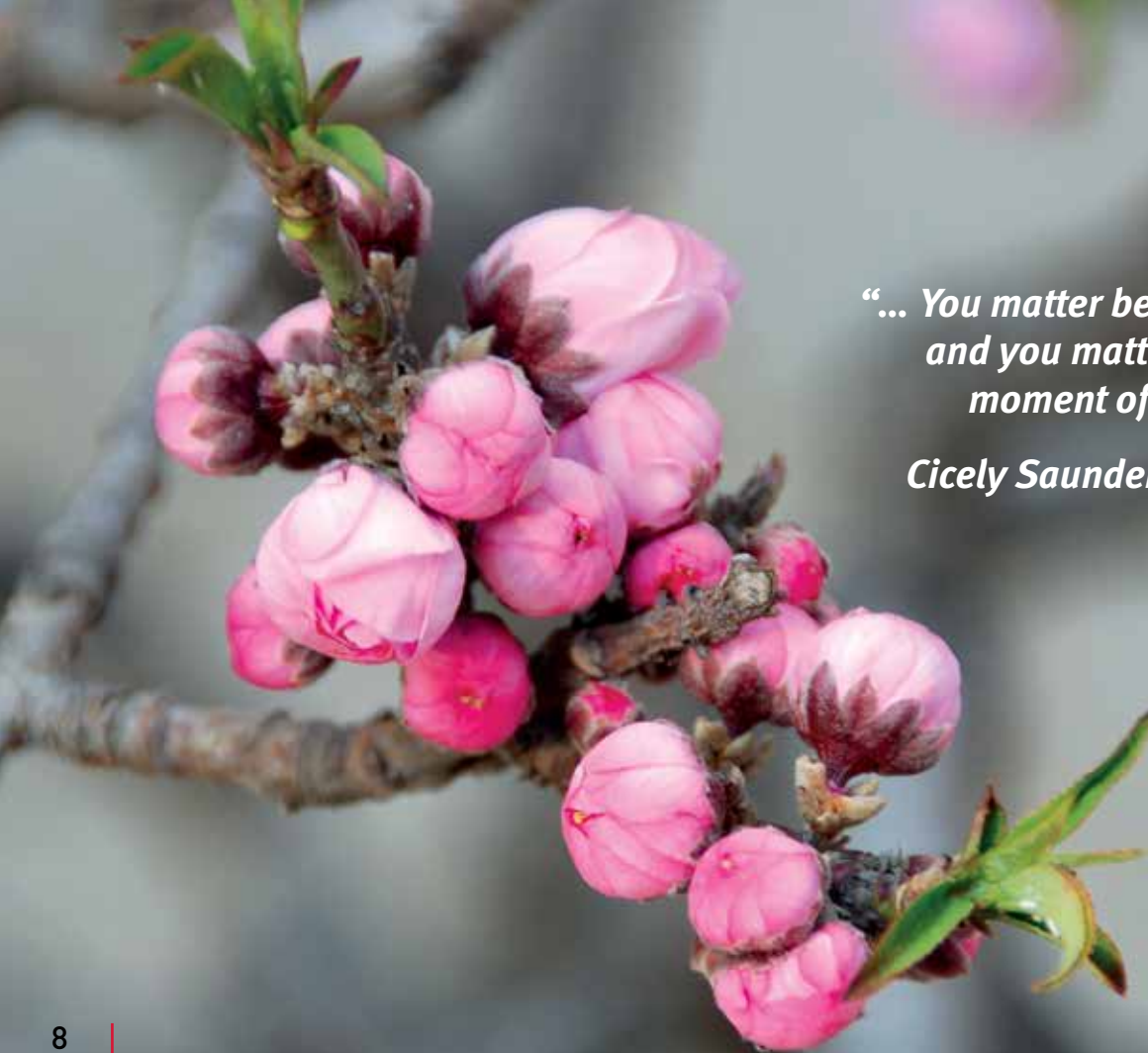
Niet te jong voor verlies. Kinderen en jongeren betrekken bij palliatieve situaties. Wegwijzers voor ouders, familieleden en hulpverleners. Federatie Palliatieve Zorg Vlaanderen
Claire Vanden Abeele *Nu jij er niet meer. Rouwen met Kinderen en tieners.* Lanoo
Manu Keirse *Kinderen helpen bij verlies. Een boek voor al wie van kinderen houdt.* Lanoo

OMA

Mijn oma is 94.
Ik kan vlotjes drie keer in haar leeftijd.
Soms speelt ze patience. Dat kan ze goed,
patience spelen.
Ook in het echte leven.
We hebben alle twee alle tijd.
Zij omdat ze oud is. En ze niets moet.
Ik omdat ik bij haar zo jong ben.
En niets moet.
Veel meer dan zitten en zijn,
doet ze niet meer.
Ik leg mijn hoofd op haar grootmoederschoot.
En rust als een kleinkindje in het groot.
Ik zeg haar dat ik geen nieuws heb behalve
dat ik haar nog altijd graag zie.
Niet zomaar een beetje, maar enorm.
En dat ze me voor alle zekerheid moet beloven
nog lang te zullen wachten met sterven.
Ze beloofde me dat plechtig.
'Ja, het leven. La vie', zegt ze.
Ik registreer haar in mijn hoofd, nu en dan.

Om mij het 'nu' levendig te kunnen
herinneren, dan.
Ik leg tafereeltjes vast voor later, wanneer
ik haar noodgedwongen herinneren moet.
Nu neem ik waar.
Ik neem haar op.
Die mooie plooiën in haar gezicht.
Haar lichtschurende fluwelen handen.
Hoe vol verleden zij is, in het oneindig mooi.
Dat kleine echte moment.
Dat 'nu' wil ik pakken.
Zoals dat in het theater gebeurt: voor een
moment, even, een eeuwigheidje vangen.
Op dat moment, op die avond, met dat publiek.
Onherhaalbaar.
Een onooglijk tijdstipje uit de eeuwigheid
plukken, er iets oneindigs van maken en
weer loslaten.
Ja, het leven. La vie...

Lien Wildemeersch

*“... You matter because you are you,
and you matter until the last
moment of your life ...”*

Cicely Saunders (1918 – 2005)

St. Christopher's Hospice Londen

Enkele maanden geleden mocht ik een bezoek brengen aan het St. Christopher's Hospice in Londen. Ik was nieuwsgierig naar de bakermat van de moderne hospicebeweging. Hoe zou men er vandaag, op de plaats waar het lang geleden allemaal begon, 'palliatieve zorg' geven?

Een stukje geschiedenis.

Met het oprichten van het St. Christopher's Hospice in 1967, wou Dame Cicely Saunders op de eerste plaats tegemoetkomen aan een nood. Maatschappelijke veranderingen zorgden er immers voor dat meer en meer mensen in het ziekenhuis stierven in plaats van in hun eigen huis. Veel had ook te maken met de grote evolutie in de geneeskunde die steeds meer en betere behandelingen kon aanbieden, zelfs wanneer deze niet meer bijdroegen tot genezing of tot kwaliteit van leven. De geneeskunde die de dood meer en meer zag als een mislukking,

waarin pijn- en symptoomcontrole op een laag pitje stonden, pijnstillers onvoldoende gebruikt werden en morfine als verslavend en gevaarlijk werd beschouwd. De ontoereikende zorg voor deze terminale patiënten die leden aan pijn en andere symptomen waren de grote inspiratiebron van Cicely Saunders voor het uitbouwen van St. Christopher's.

Alhoewel er toen ook al andere hospices bestonden, allemaal oasen van toegewijde verpleegkundige zorg voor stervenden, onderscheidde St. Christopher 's zich al van in het begin van deze andere hospices. De nadruk werd er immers ook sterk gelegd op wetenschappelijk onderzoek en onderwijs. Het was dan ook de combinatie van wetenschap én de uitmuntende klinische zorg die de aanzet gaven voor de start van de moderne hospice beweging. De holistische benadering, de zorg voor het fysieke, spirituele en psychologische welzijn van de patiënten, markeerde een nieuw begin, niet alleen voor de verzorging van de stervenden, maar voor de geneeskunde als geheel.

Vandaag

Vandaag is St. Christopher's met 48 bedden nog steeds een van de grootste hospices. Het gebouw dat er al staat sinds de jaren zestig, is ondertussen gerenoveerd (enkele jaren geleden waren de afvoerleidingen besmet met Legionella en moest er worden overgegaan tot drastische vernieuwing van de infrastructuur). De oorspronkelijke structuur van het gebouw is hierbij behouden: bij het binnenkomen onderscheiden de afdelingen zich in weinig van een gewone ziekenhuisafdeling. Witte gangen met witte deuren waarachter de patiëntenkamers, verpleegkundige ruimtes waarin de computers op een rij staan, bergingen,... Net zoals bij ons... Misschien zelfs wat killer en tot mijn verbazing ook minder huiselijk. Ook hier is het evenwel de vriendelijkheid, de openheid, de zorg van de verpleegkundigen en de vrijwilligers die warmte geven. En daarover gaat het, ook daar...

Naast de verblijfsafdelingen is er op het gelijkvloers een heel grote en gezellige cafeteria waarin het daglicht volop binnenvalt, met ruimte voor gezellige zitplekjes. Deze staat niet alleen open voor de opgenomen patiënten en hun familie, maar is ook

de verzamelplaats voor hen die nog thuis verblijven en op regelmatige basis naar het dagcentrum komen dat deel uitmaakt van St. Christopher's. Gezelligheid en warme contacten zijn er troef.

Over de jaren heen is men in het hospice trouw gebleven aan de oorspronkelijke visie: zorgen dat stervenden en hun naasten toegang hebben tot hoog kwalitatieve palliatieve zorg, wanneer ze het nodig hebben, waar ze het nodig hebben en wie ze ook zijn. De zorg op de verblijfsafdelingen draagt hier dagelijks toe bij.

Daarnaast ligt het accent ook nog altijd op vorming en onderwijs. Met een eigen educatiecentrum, waar jaarlijks honderden zorgverleners van binnen- en buitenland opleiding volgen, draagt St. Christopher's nog steeds in hoge mate bij aan de blijvende uitbouw van palliatieve zorg.

In gesprek met de verantwoordelijken van het hospice hoor je duidelijk dat ook zij voor nieuwe uitdagingen staan omwille van blijvende maatschappelijke veranderingen. Stilstaan is dus ook hier geen optie. Er is niet alleen de verandering in de patiëntenpopulatie en dus ook in de noden die

zij hebben: meer ouderen, meer chronische aandoeningen, meer alleenstaanden, maar ook daar is de gezondheidszorg voortdurend in evolutie. Hoe kan de zorg blijvend bijgestuurd worden om te voldoen aan de veranderende noden? Hoe kan het hospice nog meer zijn maatschappelijke taak opnemen en een nog grotere bijdrage leveren aan een gemeenschap die hoogstaande kwalitatieve zorg vraagt? Hoe kunnen zij een rol spelen in het verder uitbouwen van een nog betere thuiszorg?...

Het zijn de vragen die we ook hier in ons land kennen en waar antwoorden worden op gezocht...

Mijn bezoek leerde mij dat palliatieve zorg na al die jaren nog steeds in beweging is en in beweging zal blijven, omwille van de blijvende maatschappelijke veranderingen.

Het leerde mij ook dat onze afdeling een mooie, huiselijke afdeling is waar kwalitatief hoogstaande zorg wordt gegeven door heel veel mensen. Een afdeling die ook haar maatschappelijke taak opneemt door het begeleiden van studenten en het ontvangen van groepen die willen kennismaken met of zich verder willen verdiepen in palliatieve zorg. En daar mogen we best fier op zijn!

Nancy Criel

Een laatste groet

Ilse Coppens, van opleiding verpleegkundige, was werkzaam in het vroegere St.-Vincentius-ziekenhuis, werkte elf jaar als vrijwilliger in Zuid-Afrika, kwam daarna terug naar St.-Vincentius op de acute geriatrie. Ook van bij het begin van de palliatieve eenheid was zij vrijwilliger in de nachtdienst.

Om gezondheidsredenen gestopt als verpleegkundige en vrijwilliger werkte ze een tijd op de opnamedienst. Daar kon ze zich niet echt in vinden, te administratief en te weinig voeling met de zorg. Vanuit de ervaringen in Zuid-Afrika ('De dood maakt daar echt deel uit van het leven') en het werk in de palliatieve zorg groeide haar verwachting om in het mortuarium tewerkgesteld te worden. Via een paar interim opdrachten werkte ze een aantal keren op die dienst tot er een plaats vrij kwam. Die kans heeft ze met beide handen gegrepen. Ze werkt hier vanaf 1999, en doet haar job nog altijd enorm graag.

Tijdens dit gesprek, in de kleine wachtzaal van het mortuarium, spreekt ze met gedempte stem, waarschijnlijk uit gewoonte, en slaat ze met sommige uitspraken nagels met copen(s)... ook uit gewoonte zeker. In elk geval: altijd relativerend en zonder franjes.

Een vrijwilligersleven...in Zuid-Afrika.

Dat kwam zo... ik studeerde verpleegkunde in functie van mijn droom om naar een ontwikkelingsland te gaan en er iets praktisch te kunnen doen. En met verpleegkunde kan je overal in de wereld terecht, ook als je de taal niet kent kan je altijd en overal zorg verstrekken.

Mijn allereerste wens was filosofie studeren. Maar ik zag niet in wat je daar mee kon doen in de realiteit van het leven. Verpleegkunde was dan toch meer mijn ding. Niet als tweede keus, maar meer om iets te kunnen 'doen'.

Tijdens mijn studies kreeg ik filosofie van prof. Roger Van den Berghe, een moraaltheoloog. Elk jaar gaf hij tijdens de vakantieperiode les aan het seminarie in Zuid-Afrika. Zo ben ik op uitnodiging meegegaan voor een werkvakantie in de missieposten van de paters Benedictijnen. Daar viel de vraag om terug te komen. Vertrokken voor twee jaar werden het uiteindelijk elf jaren, in het statuut van vrijwilliger. Het is dus een beetje uitgelopen... *Ik ben er niet veel rijker van geworden op mijn bankrekening, ik heb er wel een andere grote rijkdom vergaard.*

Intrest van de rijkdom

Ik leerde in Zuid-Afrika hoe de dood daar bij het leven hoort. Enkel de sterksten overleven. Zij aanvaarden de dood als een deel van het leven. In het begin begreep ik dat niet zo goed, ik dacht dat ze bij een overlijden zo weinig emotioneel reageerden. Maar zij hadden wel emoties, ze uitten ze op een andere manier. En zo heb ik leren inzien dat voor hen de dood bij het leven hoort. *Leven is een terminale ziekte... als je geboren wordt zul je ook sterven. Dat is zo. Dat we doodgaan is de enige zekerheid die we hebben in ons leven.*

Die ervaring heeft mij enorm gevormd. Het leerde mij anders in het leven staan. Daardoor heb ik leren relativeren. Dat relativeren zit in mij, en dat helpt mij in mijn werk. Zeker ook hier in het mortuarium.

Intense betrokkenheid.

Het is alsof wij tegenwoordig de dood een beetje wegmoffelen. Vroeger was dat toch wel anders. Bij een overlijden in het dorp wist iedereen dat, het was zichtbaar... aan het huis van de overledene, de rouwstoet van het rouwhuis naar de kerk, van de Kerk naar het kerkhof. Duidelijk zichtbaar.

Het heeft mij altijd getroffen. Ik heb op de palliatieve eenheid ook leren ervaren hoe intens de betrokkenheid met de dood kon zijn. En hoeveel mij dat zegt... ik kan dat niet uitleggen. Ook het verdriet bij een leven dat afgerond is kan ik goed plaatsen. Dat je ondanks alles kunt zeggen: het was mooi, het was sereen en ik mocht daar getuige van zijn.

Toen ik noodgedwongen in de administratie terecht kwam begon ik dat toch te missen. In die papierwinkel, altijd met een smile tot achter uw oren. De jammerklacht over een kamer alleen die niet of nog niet vrij is... daar dacht ik zwijgend bij: *'Als ik ziek ben zal ik al blij zijn dat ik een bed heb'*.

Dat was voor mij zo in contrast met de warmte en de eenvoud van de dienst op palliatieve of hier in het mortuarium. Iemand de tijd gunnen om te mogen wenen... Niet wegpraten met een onmiddellijk 'Ja, het zal morgen wel beteren..' Nee, wij weten niet waarom mensen soms wenen. Ze hebben daar een reden voor. Laat dat eerst gebeuren... Sommigen zeggen dat ze dan niet weten wat ze moeten doen. De onmacht van de eigen emoties. Ik heb het gevoel hier in mijn werk: Oef, hier mag het... hier kan het ... Je ziet de echte mensen, de maskers vallen weg, emoties mogen aan bod komen. *Ook hier mogen de mensen van ons zien dat wij mens zijn, een hart hebben, dat wij ook soms eens op onze*

tanden moeten bijten...

Ik kan mijn werk redelijk goed van mij afzetten. Eens gaan wandelen met de hond kan deugd doen. Er zijn wel af en toe dingen die beklijven en meer tijd vragen... vooral als het over jonge mensen of kinderen gaat. Dat nijpt, dat voel ik ook. Gelukkig zijn er dan de collega's om erover te praten.

De veelgestelde vraag of ik van zo'n werk niet triestig word is een overbodige vraag. Soms vragen leerlingen na een rondleiding ook wel eens of ik daar niet hard in word... *De dag dat je hard wordt, dan mag je hier niet meer zijn.*

Takenpakket

Het mortuarium is alle dagen open, ook op zon- en feestdagen. Er zijn vier vaste medewerkers en drie vrijwilligers die de dienst verzorgen.

Wij spreken altijd over *overledenen*, nooit over lijken of doden. Ook al horen we aan het onthaal: *ik kom het lijk groeten...* en zijn wij voor de oud-Gentenaars *lijkenwassers*. Ik stel mij altijd voor als verpleegkundige van het AZ Sint-Lucas werkzaam op de dienst mortuarium. Meestal volgt dan een wat verwonderde blik en een ah ja...

Als we 's morgens toekomen kijken we eerst of er overledenen binnengebracht werden. Dan begint

het opbaren. Met alle technieken en mogelijkheden die we hebben, en naast die middelen... met veel respect en liefde voor de medemens. De lijktooi zoals men dat noemt... doe je niet met verstand op nul. Het verzorgen naar rustige zichtbaarheid van de overledene is een taak die veel voldoening geeft als je naar het resultaat kijkt. Wij ronden op onze manier ook een stukje leven af.

Daarnaast vraagt het onthaal van de mensen die komen 'groeten' al onze aandacht en tijd.

In ons takenpakket zit geen routine. Het is een voorrecht om dat te mogen doen. Eigenaardig dat niemand zich vragen stelt bij de activiteiten rond een geboorte, maar bij de dood ligt dat allemaal veel delicates. Onze taak is ook iets waar je bewust voor kiest. Iets wat je met engagement doet. En het is ook teamwork.

Per maand hebben we meer dan honderd overledenen op onze dienst, dat maakt meer dan duizend op jaarbasis. De verblijfsduur van de overledenen ligt tussen een paar uren en tien dagen. We geven ook rondleidingen en vormingen.

Drempel

We proberen de drempel om hier binnen te komen te verlagen via een serene sfeer in de inkomhal en

wachtruimtes en een menselijk onthaal. Uit de begroetingsruimte spreekt stilte. Het contrast met de laatste blik op een ziekenkamer en de rust waarin de overledene hier ligt kan iets uitstralen. *Hoe erg het soms is... het kan ook mooi zijn.*

Ik ben ervan overtuigd dat voor een ziekenhuis de referentiepunten zijn: de opnamedienst, de spoedafdeling en het mortuarium. Dat zijn de visitekaartjes van een ziekenhuis. Hoe daar de mensen 'opgevangen' worden... want op die momenten zijn ze emotioneel zeer gevoelig. Vandaar dat bij ons hier het accent ook op de bezoeker ligt. Hij krijgt hier alle tijd...

Wens

Ja, de palliatieve eenheid is wel de uitzondering op de regel, maar ik wens dat in de zorg aan alle afdelingen kan meegegeven worden dat er na het moment van overlijden nog veel kan gedaan worden. Meestal denkt men: onze patiënt is overleden, en hier stopt het voor ons. Nee, er is nog veel. Draag de overledene met zorg en respect aan ons over.

Ons doel is om de nabestaanden het best mogelijke laatste beeld mee te geven van hun dierbare.

Wij verzorgen niet meer... wij zorgen wel voor meer.

Luk Vermeulen

Hand

Ik had jou willen houden
maar de tijd struikelde
aarzelde
in haar laatste
adem halen

zo ging jij traagzaam heen
koud en bleek
in mijn warme hand

Mieke Geldhof

Zie de mens. “Pleidooi om anders naar elkaar te kijken”

Manu Keirse
Uitgeverij Lannoo.

Boekbespreking

‘Het is niet omdat je kijkt naar mensen dat je hen ook echt ziet. Het gaat niet om wat ze hebben of wat ze kunnen, maar om wie ze zijn en wat ze betekenen.’

In een samenleving waar de focus wordt gelegd op efficiëntie en prestaties, zet Manu Keirse zijn lezers aan even stil te staan en na te denken hoe ze met hun medemens omgaan. In zijn boek zet hij de huidige manieren van denken helemaal op zijn kop en vraagt hij om de waarde van iedere mens centraal te zetten.

We beoordelen mensen vaak op het eerste gezicht, aldus Keirse, maar daarbij verliezen we het grotere geheel uit het oog. *‘Stel je voor dat je op de tram een vader ziet zitten, de ogen gesloten alsof hij slaapt, terwijl zijn drie kinderen ontzettend veel kabaal maken. Ze blijven niet stilzitten, roepen en duwen elkaar’, zegt Keirse. ‘Je kijkt het even aan maar tikt de man dan toch op de schouder. Of hij zijn kinderen*

niet wat kan kalmeren? De vader kijkt alsof hij zijn kinderen voor het eerst hoort, en zegt: “hun moeder is deze morgen gestorven”. Meteen voel je het grote verhaal, en zo is dat bij iedereen. Keirse pleit voor een meer holistische manier van kijken, zodat je de mens ziet zoals hij is in zijn verhaal.

Hij pleit voor een radicaal nieuwe manier van kijken, een manier die de waarde en waardigheid van mensen centraal stelt. Want pas als we dat doen, kunnen we waarachtig met elkaar omgaan. En dat is misschien wel de echte uitdaging als je zorg wilt dragen voor anderen, in je gezin en je familie, in de opvoeding en in het onderwijs, in de gezondheidszorg en in de zorgverlening.

Nancy Criel

Hoop en verwachting

Ik schrijf 18 februari.

Sinds enkele dagen hoor ik 's morgens vroeg – rond 6 uur reeds – opnieuw de vogels. In de tuin staan paaslelies al in een kwetsbare knop. De natuur tast reeds in hoop naar groen, naar zonnewarmte en lichtkracht. We voelen dat het Paasfeest, alhoewel nog ver, dichtbij komt. Het is zelfs al aswoensdag.

Omwille van aswoensdag waren we deze middag in de kapel voor een kort gebedsmoment... met twee handenvol biddend om nadien naar patiënten uit te zwermen voor het traditioneel, maar nog steeds symbolisch sterk askruisje. Het deed deugd, dat samen-zijn... met de 'deugdnadruk' op beide woorddelen... *Samen* reflecteren en bidden, doet immers iets met een mens... en er *zijn*... met alle zintuigen open naar elkaar en een ruimere wereld vol onrust, bewust en even tijdloos... ook dat doet iets met een mens.

Het maakte me duidelijk dat we dat nodig hebben: dat samen-zijn, dat stilstaan en loslaten... dat zacht confronterende, als overgang van winter- naar lentetijd... dat verwachten van prille lentekleuren en –geuren, naar nieuw leven... dat kijken naar de bron en zin van ons bestaan, en het mentaal herlezen van onze goede voornemens van Nieuwjaar, die na een aantal weken toch wel kwetsbaar blijken te zijn...

Midden deze mijmeringen over aswoensdag doken in mij plots gezichten en woorden op van ziekenhuispatiënten... Hoe zou het nu bij hen zijn, vooral bij mensen van wie de gezondheid geknakt of onherroepelijk gebroken is ?

Voelen zij ook nog de hoop, trachten ook zij nog naar groen, warmte en lichtkracht ? Zou voor hen het eerste teer gezang van de vogels in de Gentse ochtendlucht ook te horen zijn ? Zou het ook tot hen doordringen dat de paaslelies reeds in knop staan en dat er nieuw leven in de lucht zit ? Zou

het positieve van een nieuwe lente, van een nieuw levensseizoen, van een nieuw Paasgebeuren dus, in het hart en in het hoofd van zieken ook kunnen ontluiken?

Ik hoop het alvast en eigenlijk geloof ik dat het kan ! Meer nog, soms mocht ik daarvan een dankbare en stil verbaasde getuige zijn. Mensen vermogen immers veel, overstijgen zichzelf. In alle kleinheid, kwetsbaarheid en geslagenheid zijn mensen meer dan eens zo im-mens groot en verleggen ze onverlegbaar-geachte grenzen.

Ik hoop en geloof dus dat het kan. Mensen hebben zoveel veerkracht en levenswil... maar ze kunnen die wil en die kracht maar opbrengen vanuit de diepe innerlijke ervaring van geborgenheid en de echte, authentieke, betrouwbare zorg van nabije mensen.

Achter stamelende woorden zoals ‘waarom moet mij dit overkomen’ of – zoals bij Jezus – ‘waarom hebt Gij mij verlaten’ vinden mensen houvast in kleine zorgvuldige woorden en gebaren, in een

warme aanwezigheid. Graag gezien worden verzet bergen.

Ook hier past de fundamentele term ‘samen-zijn’. Het samen delen, het stil samen be-leven... dat doet iets met een mens...

Zorg voor en vertrouwen in elkaar doet opstaan, doet verrijzen, laat nieuw leven ontstaan. Daaraan, hoe miniem en verborgen ook, kunnen en mogen bijdragen, maakt ook ons dagelijks bezig zijn nieuw, maakt ons innerlijk rijk, doet ook ons herleven... herrijzen.

Ik schrijf 18 februari.

Wanneer je deze pennentrekken onder ogen krijgt, zal de natuur al lang groen, zelfs meer-kleurig zijn. Het paars en het geel van krokussen en paaslelies zal reeds voor wit of roze van jasmijn of Japanse kerselaars ingeruild zijn. Het Paasfeest zal geen verre verwachting meer zijn. Niet in de feiten en – zo hoop en vertrouw ik – ook niet in je hart. Zalige Paastijd !

Toon Claeys

Weetjes

› november

De **Geschenkenbeurs** 2014 bracht € 9 215 op. Met dank aan de vele medewerkers - voor en achter de schermen - , de sponsors en de bezoekers. Volgende editie op 27, 28 en 29 november 2015.

› december

De **Open Bedrijvendag** van Arcelor Mital Gent resulteerde in een gift van € 4000 voor onze afdeling.

De heren M.Jehl CEO en J.Cornelis Hoofd Interne en Externe Communicatie luisterden tijdens de overhandiging met veel interesse naar de werking van onze Palliatieve Eenheid.

› januari

Het **Poëtisch Moment** 'Zo stil dan deze avond', naar aanleiding van de Gedichtendag , leverde € 690 op. Mevrouw Marleen Crommelinck declameerde, mevrouw Sigi Tooten, celliste zorgde voor de muzikale omlijsting, de heer Dirk Pauwels bracht zijn verhaal uit het boek ' Verhalen voor het sterven gaan' (redactie M.Cosyn uitgeverij Vrijdag).

› februari

De **Valentijnse Wafels**. Het resultaat van veel werk met een warm hart: deeg maken, wafels bakken in serie met zes wafelijzers, afkoelen, mooi inpakken, verkopen...950 pakjes met 6 wafeltjes in hartvorm, hêt resultaat: € 2420 Met dank aan alle medewerkers die dit 'onvoorstelbaar' en 'onvoorspelbaar' evenement organiseerden.

Alles draagt bij... de opbrengst van vele activiteiten laat de vzw toe om de extra's voor de afdeling financieel te ondersteunen.

Lijst van sponsors van giften tussen 1 oktober en 31 december 2014

Om de afdeling wat op te fleuren, zorgen de bloemendames wekelijks voor mooie boeketten. De diverse kleuren brengen alvast de lente tot in de woonkamer. U merkt dat we de middelen die u ons schenkt heel nuttig besteden. Giften blijven van harte welkom!

Zonder fiscale aftrekbaarheid:

BE12 4400 3398 1192 (BIC: KREDBEBB)

BE98 8900 1440 1093 (BIC: VDSPBE91)

Giften die rechtstreeks worden gestort op bovenstaande rekeningen (Palliatieve Zorg Sint-Vincentius vzw) komen niet in aanmerking voor fiscale vrijstelling!

Wie een bedrag van € 10 of meer stort per jaar op één van bovenstaande rekeningen, krijgt automatisch dit tijdschrift thuis toegestuurd.

Met fiscale aftrekbaarheid:

Onze instelling werd door Caritas Hulpbetoon vzw aanvaard als project en komt als niet-erkende

vereniging in aanmerking voor betoelaging. Voor giften vanaf € 40, die rechtstreeks op het rekeningnummer:

BE80 7765 9023 3377 (BIC: GKCCBEBB)

Caritas Hulpbetoon vzw

Liefdadigheidsstraat 39, 1210 BRUSSEL

worden gestort, zal u een fiscaal attest door Caritas Hulpbetoon worden uitgereikt.

U dient hiervoor wel bij de mededeling van de overschrijving VOORKEURPROJECT vzw Palliatieve Zorg Sint-Vincentius te noteren.

Van harte dank aan de sympathisanten, de verenigingen, firma's, die hieronder vermeld staan. Veel dank ook aan de anonieme schenkers en aan hen die voor en achter de schermen tijd en energie geven aan de realisatie van de fondsenwerving. Dank ook aan diegenen die met ons deelden naar aanleiding van hun huwelijk, hun jubileumviering, hun

pensionering, het overlijden van een familielid,...
En natuurlijk ook dank aan hen die ons steunen
via Caritas Hulpbetoon of rechtstreeks op één van
de nummers van de afdeling.

Uw steun geeft ons extra motivatie om de zorg in
de moeilijke afscheidperiode te blijven dragen.
Hebt u gestort en vindt u uw naam niet terug, kijk
dan even wanneer uw overschrijving werd gedaan.
Misschien is het al wat langer geleden of nog maar
onlangs en valt uw storting buiten dit kwartaal.

Indien niet, gelieve ons dan te verwittigen zodat we
het kunnen nakijken. Stortingen voor de vernieu-
wing van abonnementen van minder dan 20 euro
werden niet opgenomen in de lijst.

Abdij OLVR Van Nazareth, Brecht
Ampe Michiel, Merelbeke
Anoniem, Brugge
Anoniem, Evergem
Anoniem, Gent
Apotheek Beirnaert, Heusden

Apotheek De Pannemaeker, Gent
Apotheek Verbeke-Van Thorre, Destelbergen
Aptheek Du Faux, Destelbergen
Artisanale Chocolate, Overmere
Baele-De Geest, Lokeren
Bakkerij De Waele-Clierinck, Lochristi
Bakkerij Dossche, Evergem
Bakkerij Van Acker - De Clercq, Beervelde
Birka Design, Merelbeke
Bloembinderij Naudts, Lochristi
Bloemen De Clercq-Lippens, Beervelde
Bloemen Impuls, Laarne
Bloemen Roggeman, Lochristi
Bloemen Van Hove, Zaffelaere
Bloemisterij Lyckx, Destelbergen
Bockaert Carlos, Gent
Boekhandel Skoebidoe, Zaffelaere
Braekevelt M., Tielt
Brakeleirs Suzanna, Sint-Amandsberg
Capiou Godelieve, Gent
Carette Lina, Gent
Caritas Hulpbetoon, Brussel
Cassan Marleen, Lochristi
Cnops Brigitte, Gent
Colruyt, Halle
Confiserie Geldhof, Eeklo
Congregatie Zrs. H. Jozef, Gent

De Clercq-Lippens, Beervelde
De Craene E. - De Groote R., Oostakker
De Hertogh Geert, Sint-Amandsberg
De Mangelaere L; Evergem
De Mangelaere-Dierickx, Evergem
De Paepe A., Adegem
De Pourcq Lucienne, Heusden
De Schoenmaker M, Lochristi
De Sloover Edith, Gent
De Vos Godelieve, Eeklo
De Waele Firmin, Wetteren
De Weweire Marc, Assenede
De Wilde Simonne, Gent
Debunne Anne-Maria, Gent
Decock André, Moorslede
Delhaize, Beervelde
Delhaize, Heusden
Demasieres Denise, Gent
Demeester-Debruyne, Gent
Dessomviele Greta, Destelbergen
Dhondt Mariette, Semmerzake
D'hulst Ann, Lierde
Dick Anne, Munte
Drankendepot De Clercq, Lochristi
Floreac, Lochristi
Florist Poelman, Destelbergen
Goossens Lutgart, Waarschoot

Gounau Brigitte, Wetteren
Hemelsoet-Van Brakel, Gent
Hendrick-De Vreeze, Oostakker
Himpens-Deschacht, Oostkamp
Kapsalon Carin, Beervelde
Kapsalon Van Den Hove, Gent
Kint B., Knokke-Heist
Lambrecht Celina, Evergem
Maenhout L., Eeklo
Masson Marcel, Gentbrugge
Mattys Ann, Gent
Mestdagh J., Gent
Missinne Maria, Antwerpen
Moreau Gustave, Evergem
Mortier Agnes, Melle
Onderdonck Nadine, Wondelgem
Press Shop, Lochristi
Schoonheidssalon Lieve, Destelbergen
Sea-Invest, Gent
Serraes Hildegarde, Lochristi
Slagerij Bollaert, Sint-Amandsberg
Slagerij Roegiers-Buysse, Beervelde
Speeckaert L., Mariakerke
Storme Brigitte, Gent
Storme M., Gent
Sweets and Candy, Zelzate
Tant Marc, Ronse

Telesco Shop, Gent
Tienteyn, Gent
Tuincentrum Van Eckhaut, Oostakker
Usewills J, Merelbeke
UZ KUL, Leuven
Van Beneden Marie-Louise,
Sint-Amandsberg
Van de Velde-Goethals, Evergem
Van de Walle Maria, Gent
Van den Bulcke, Evergem
Van den Meerssche D.,
Sint-Amandsberg
Van Der Vaet Jozef, Oostakker
Van Develde Louis, Gent
Van Eeckhoute M., Laarne
Van Heyghen Georges, Gent
Van Hove Lutgart, Deurle
Van Kerckhove Wim, Oostakker
Van Nieuwenhuysse Cecile, Gent
Van Parys Tony, Wondelgem
Van Remortel W., Zwijndrecht
Vandenhoven-Van de Velde, Gent
Versele-Laga, Deinze
Verstraeten René, Aalst
Wauters-Van Landschoot, Oosteeklo
Zrs. van Liefde, JM Noordprovincie
Zusters Van Maria, Erpe-Mere

Afdeling Palliatieve Zorg

AZ Sint-Lucas, straat 194, Tichelrei 1, 9000 Gent
tel. 09-224 51 94 – sppalliatieve@azstlucas.be

*Vragen in verband met dit tijdschrift en gift,
of over de werking van de vzw: Joke Almekinders
tel. 09-224 52 03 – joke.almekinders@azstlucas.be*

*Dit tijdschrift komt tot stand door de steun van
de vzw Palliatieve Zorg Sint-Vincentius*